

SAHLGRENSKA AKADEMIN
INSTITUTIONEN FÖR NEUROVETENSKAP
OCH FYSIOLOGI
ARBETSTERAPI

FRAMTIDENS VÅRD- OCH OMSORGSBOENDEN
UTIFRÅN ETT ARBETSTERAPEUTISKT
PROFESSIONELLT RESONEMANG

En kvalitativ intervjustudie

Författare: Julia Wallfur Skiljic och Anna Asklund

Examensarbete:	15 hp
Program:	Arbetsterapeutprogrammet
Kurs:	ARB341 Självständigt arbete i arbetsterapi (examensarbete)
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2023
Handledare:	Roar Hermansen Østby, med. magister, Doktorand i arbetsterapi
Examinator:	Isabelle Andersson Hammar, Docent i arbetsterapi

Sammanfattning

Examensarbete:	15 hp
Program:	Arbetsterapeutprogrammet 180 hp
Kurs:	ARB341 Självständigt arbete i arbetsterapi (examensarbete)
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2023
Handledare:	Roar Hermansen Østby, Doktorand i arbetsterapi
Examinator:	Isabelle Andersson Hammar, Docent i arbetsterapi

- Bakgrund** Forskning visar att antalet äldre och medellivslängden kommer att öka vilket beror på att dödligheten minskar. En rapport visar att vi står inför en utmaning när det kommer till utvecklingen och planeringen av äldreomsorgen för att möta de äldres behov. Det finns idag en brist på forskning som framför arbetsterapeutiska professionella resonemang om hur miljön på vård- och omsorgsboenden kan utformas.
- Syfte** Syftet med studien var att undersöka arbetsterapeuters professionella resonemang om hur miljön på framtida vård- och omsorgsboenden kan utformas.
- Metod** En kvalitativ metod med en induktiv ansats har genomförts med fem arbetsterapeuter som arbetar i Sverige mot vård- och omsorgsboenden för äldre. Intervjuerna har analyserats enligt Graneheim och Lundmans kvalitativa innehållsanalys.
- Resultat** Analysen av resultatet resulterade i temat "*Boendets utformning*" och fyra huvudkategorier framträdde: "*Tillgänglighet*", "*Utrymmen, placering och orientering*", "*Samspelet*" och "*Varför arbetsterapeuter*". Huvudkategorierna utformades utifrån nio underkategorier.
- Slutsats** Studiens resultat visar att det arbetsterapeutiska professionella resonemanget är brett. Deltagarnas resonemang speglar hur miljön samspelar med både aktivitet, personal och personerna på boenden. Deltagarna har även resonerat kring vikten av en tillgänglig, säker och igenkännande miljö men även lyft aspekter kring utrymmen och material. Arbetsterapeuter genomför insatser på boenden och möter därför både personal och de som bor där. Arbetsterapeuter bör därför inkluderas tidigt i planeringen och utformningen av framtida boenden.

Abstract

Thesis:	15 hp
Program:	Occupational Therapy program 180 hp
Course:	ARB341 Bachelor thesis in Occupational therapy
Level:	First Cycle
Semester/year:	ST 2023
Supervisor:	Roar Hermansen Østby, Master of medical science, PhD-student Occupational Therapy
Examiner:	Isabelle Andersson Hammar, Associate professor
Keyword:	Occupational therapy, Future, Care homes

Background Research shows that the number of elderly people and life expectancy will increase due to declining mortality rates. A report shows that we are facing a challenge when it comes to the development and planning of elderly care to meet the needs of the elderly. There is currently a lack of research from the perspective of occupational therapists professional reasoning on how the environment in nursing homes can be designed.

Aim The purpose of the study was to investigate occupational therapists' professional reasoning about how the environment of future nursing homes can be designed.

Method A qualitative method with an inductive approach has been carried out with five occupational therapists who work in Sweden with nursing homes for the elderly. The interviews have been analyzed according to Graneheim and Lundmans qualitative content analysis.

Result: The analysis of the results led to the theme "The design of the home" and four main categories emerged: "Accessibility", "Spaces, placement and orientation", "Interaction" and "Why occupational therapists". The main categories were designed based on nine subcategories.

Conclusion The results of the study show that there is a broad reasoning among the occupational therapy professionals. The reasoning of the participants reflects how the environment interacts with both activity, staff and the people in the care homes. The participants have also reasoned about the importance of an accessible, safe and recognizable environment, but also highlighted aspects of spaces and materials. Occupational therapists carry out interventions in homes and therefore meet both staff and residents. Occupational therapists should therefore be included early in the planning and design of future care homes.

Innehållsförteckning

Bakgrund	1
Syfte	3
Metod	3
Urval.....	3
Datainsamling.....	4
Databearbetning	4
Etiska överväganden.....	5
Resultat.....	6
Diskussion	13
Resultatdiskussion.....	13
Metoddiskussion.....	16
Slutsats	18
Referenslista	19

Bakgrund

Statistiska centralbyrån (SCB) presenterar i en rapport (1) publicerad år 2018 att antalet äldre personer samt medellivslängden beräknas att öka. Enligt SCB:s statistik kommer medellivslängden år 2070 för kvinnor och män att öka till ungefär 89 respektive 87 år (1). Enligt Sveriges kommuner och regioner (SKR) kommer antalet personer över 80 år att öka från 500 000 till en miljon personer fram till år 2045 (2). Orsaken till att de äldre personerna ökar i antal beror på att dödligheten minskar och att den fortsättningsvis kommer att minska (1). Mot bakgrund av att Sveriges befolkning växer i antal och att personer lever längre än tidigare, är bostäder för äldre personer en viktig fråga för framtiden (3). Enligt Socialtjänstlagen (SoL 2001:453) ska socialnämnden verka för att de äldre personerna ska få goda bostäder och kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för de som behöver särskilt stöd (4,5). I Socialtjänstlagen (SoL 2001:453) beskrivs det även att socialnämnden ska verka för de äldre personernas möjlighet till en aktiv och meningsfull vardag i gemenskap med andra (5).

Arbetsterapeuter har en grundidé om att personer är aktiva, delaktiga och utvecklas genom aktivitet (6). Insatserna kan genomföras på både individ-, grupp- eller samhällsnivå och innefattar analyser och bedömningar av aktivitet (7). Aktivitet är ett centralt begrepp inom arbetsterapi och kan innebära allt som en person gör i sin vardag (6,8). Målet med arbetsterapi är att personer ska ha möjlighet att utföra de aktiviteter i sin vardag som anses vara meningsfulla, vilket bidrar till välmående och hälsa (9). Det kan skapa motivation till att kunna klara sig själv men utvecklar även personens identitet om hur denne vill bli sedd och uppfattad av andra. Det finns belägg på att motivation och intresse skapar en ökad drivkraft att genomföra aktiviteter (9). The Value and Meaning in Occupations model (ValMO-modellen) (10) är en modell som används för att beskriva och förstå det en person gör. Enligt ValMO-modellen kan upplevelsen av meningsfullhet i en aktivitet vara olika beroende på livsfas och livssituation (11). Enligt Leufstadius (12) är meningsfullhet kopplat till en persons identitet, välbefinnande och dennes uppfattning om livet som helhet.

Ur ett arbetsterapeutiskt perspektiv finns ett fokus på samspelet mellan person, miljö och de aktiviteter som personen vill eller behöver göra (9). The Person-Environment-Occupation Model (PEO) (13,14) förklarar tre faktorer som samspelar och påverkar aktivitetsutförandet hos en person. Personen beskrivs som föränderlig med olika egenskaper och som interagerar med miljön. En persons beteende eller agerande kan inte separeras från det sammanhang eller den miljö inom vilket agerandet sker. Personer kan ha en viss kulturell bakgrund, livserfarenhet eller färdigheter men i detta ingår även fysiska- och psykiska egenskaper. Det beskrivs att miljön kan möjliggöra eller hindra utförandet i aktivitet och ses i modellen som kontexten i vilket aktiviteten tas vid. Miljön kan exempelvis vara den fysiska, sociala, kulturella, socioekonomiska eller institutionella. Aktivitet är det som personen genomför och ska möta personens inre behov (13,14).

Ett vård- och omsorgsboende, vilket även kan kallas för särskilt boende, äldreboende, demensboende eller gruppboende, är ett boende där service och omvårdnad sker dygnet runt vid behov. Oavsett benämning är ett gemensamt mål att värna om äldre personer och deras hälsa. Det ska vara en plats för de äldre personerna där de känner trygghet, gemenskap och där de har självbestämmande över den egna vården (4).

Särskilt boende är en behovsprövad boendeform som kan se olika ut i olika kommuner. Det är enligt Socialstyrelsen den samlade beteckningen för bostäder som är anpassade för äldre personer (2,4,5,15). Författarna kommer vidare i studien att benämna Vård- och omsorgsboenden som "boenden".

Sveriges arbetsterapeuter (16) är ett fackligt förbund vars uppdrag är att öka kunskapen om den unika kompetensen som arbetsterapeuter innehar i syfte att sprida yrket till andra relevanta arenor. I en intervju sammanställd av Sveriges arbetsterapeuter (17) beskriver en arbetsterapeut, som arbetar på ett boende, vikten av att arbeta individbaserat när det kommer till att få fram vilka meningsfulla aktiviteter en person vill göra på ett boende (17). Det som kan påverka en persons aktivitetsengagemang är meningsfullhet, personlig drivkraft och motivation men även fysiska, sociala och kulturella miljöfaktorer (8). Ryburn et al. (18) visade i sin studie att äldre personer som är i behov av hjälp riskerar med tiden att bli mer beroende av hjälp på grund av att de inte får utföra de aktiviteter som de själva klarar av. Det är av stor vikt att äldre personer får stöttning att utföra aktiviteter och inte enbart hjälp.

Som ovan nämnt är bostäder för äldre personer en viktig fråga för framtiden (3). Vid planeringen av nya boenden är det många aspekter som behöver tas hänsyn till eftersom det både är en bostad, en vård- och omsorgsmiljö och en arbetsplats (2). Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (vård- och omsorgsanalys) (19) gjorde en rapport år 2015 där det står att vi redan nu måste planera och utveckla äldreomsorgen för att möta de äldre personernas behov, vilket beskrivs vara en utmaning. Vidare står det i rapporten för Vård- och omsorgsanalys att antalet boenden måste öka med minst 20 procent till år 2025. Detta för att möta äldre personers önskemål då en majoritet av de föredrar boenden framför hemtjänst som sker i det egna hemmet (19).

I en rapport som är sammanställd av Sveriges landsting och kommuner (20) framförs att det är en komplicerad lokalfråga att tillhandahålla bra miljöer för äldre personer med kognitiva funktionsvariationer. Det framkommer också att det är en utmaning att skapa bra boenden framöver och att påverkande faktorer är kopplat till bland annat demografisk utveckling, befintliga fastigheter och individens behov i bostaden. Det reflekteras också över att användningen av lokalerna kan avgöra hur boenden upplevs och att lokaler och arbetssätt måste matcha varandra (20). Enligt Norberg et al. (21) beskrivs det att boenden på institution kan hota eller främja äldre personers upplevelse av att känna sig hemma. Vidare beskrivs det att en persons identitet kan kännas förlorad om en persons hem gått förlorat (21). I ytterligare en studie Nordin et al. (22) visade resultatet att den fysiska miljön på ett boende påverkade både aktivitet och interaktioner mellan personerna på boendet. Den fysiska miljön bör vara utformad så att den är tillgänglig och ger möjlighet för de boende att självständigt använda miljön (22).

Sammanfattningsvis framkommer det att kommuner ska erbjuda moderna bostäder till äldre personer. De är enligt lag skyldiga att inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre personer som behöver särskilt stöd (2,5). Det finns studier och rapporter som beskriver och reflekterar över forskning, utmaningar och miljön på boenden för äldre personer (20-22). Det finns dock en brist på forskning som framför arbetsterapeutiska professionella resonemang om miljön på boenden och dess utformning och även i vilken omfattning resonemangen inkluderas i planeringen av redan befintliga eller framtida boenden. Då det finns utmaningar när det kommer till utformningen av boenden, är det av vikt att

fortsätta öka kunskapen inom området. Arbetsterapeuter genomför insatser på boenden och möter därför både personal och även de personer som bor där. Denna studie avser därför att framföra arbetsterapeutiska resonemang om miljön på boenden och öka kunskapen inom området.

Syfte

Syftet med studien var att undersöka arbetsterapeuters professionella resonemang om hur miljön på framtida vård- och omsorgsboenden kan utformas.

Metod

Studien genomfördes enligt kvalitativ metod med en induktiv ansats, vilket innebar att studien började i empirin och intervjupersonernas berättelser utgjorde grund för studien (23). Intervjuerna genomfördes med hjälp av ett semistrukturerat frågeformulär med följdfrågor (24).

Urval

I studien inkluderades fem yrkesverksamma arbetsterapeuter som arbetar mot boenden i Sverige som inriktar sig mot äldre personer. Ett strategiskt urval genomfördes för att hitta relevanta intervjupersoner som kunde ge informationsrika berättelser och därmed besvara syftet (25). Från början var inklusionskriterier för deltagarna att de skulle vara legitimerade arbetsterapeuter och arbeta i Västra Götalandsregionen mot boenden för äldre personer, samt ha en yrkeserfarenhet på minst två år. Då författarna inte fick tag på tillräckligt många deltagare inom regionen fick ett inklusionskriterie utvidgas till att omfatta arbetsterapeuter i hela Sverige. Exklusionskriterier var att deltagaren endast arbetar mot korttidsboende.

Författarna fick inledningsvis kontaktuppgifter till huvudhandledare av en samordnare som arbetar på arbetsterapeutprogrammet på Göteborgs universitet. För att undersöka om det fanns ett intresse av deltagande i studien och för att hitta relevanta intervjupersoner, skickades först en intresseförfrågan ut via mail till flera huvudhandledare. Intresseförfrågan resulterade i svar från två huvudhandledare som kommunicerat informationen vidare till enhetschefer och arbetsterapeuter. Det resulterade i att författarna kontaktades av tre arbetsterapeuter som ville delta i studien. När deltagarna sedan skulle kontaktas i samband med att intervjuerna skulle genomföras, fick författarna endast kontakt med två. För att hitta fler deltagare fick författarna fler kontaktuppgifter av samordnare på universitetet. Via verksamhetsförlagda utbildningslistor hittades även uppgifter till ytterligare huvudhandledare och chefer, vilka kontaktades via mail. Detta resulterade i ännu en deltagare. En intresseförfrågan gjordes slutligen via facebookgruppen "Arbetsterapeuter på Facebook", vilket resulterade i ytterligare två deltagare. Ett informationsbrev innehållande samtycke och information om studien skickades ut till samtliga deltagare. Deltagarna gav sitt samtycke genom att svara på det mail i vilket informationsbrevet var bifogat. Informationsbrev till chef skickades ut till de deltagare som ville genomföra intervjuerna under arbetstid. Totalt deltog fem arbetsterapeuter i studien, fyra kvinnor och en man från olika delar av Sverige.

Datainsamling

Innan intervjuerna påbörjades valde författarna att genomföra provintervjuer för att bli mer trygga i rollen som intervjuare, se till att tiden inte överskreds samt för att testa den tekniska utrustningen innehållande en diktafon och mobiltelefon (24). Provintervjuer genomfördes även för att bedöma om frågeguiden fungerade. Detta resulterade i att två frågor slogs ihop eftersom dessa påminde om varandra och för att det inte skulle bli en upprepning. Efter provintervjuerna sammanställdes ett slutligt semistrukturerat frågeformulär innehållande fyra bakgrundsfrågor och elva huvudfrågor. Därefter genomfördes totalt fem intervjuer för att samla in relevanta erfarenheter kring boenden utifrån ett arbetsterapeutiskt professionellt resonemang. Författarna valde att en person höll i intervjuerna och att den andra satt bredvid och hade möjlighet att ställa följdfrågor eller anteckna svar eller kroppsspråk.

Författarna inledde intervjuerna genom att ställa några bakgrundsfrågor till deltagarna. Därefter ställdes huvudfrågorna vilka inleddes med frågor om olika begrepp och hur arbetsterapeuterna resonerade kring dessa, exempelvis *“Vad tänker du är ett vård- och omsorgsboende?”*. Vidare ställdes frågor gällande vård- och omsorgsboenden idag, exempel på dessa var: *Vad tror du att personer behöver på vård- och omsorgsboenden utifrån deras individuella behov och förutsättningar? Hur tänker du att miljön på vård- och omsorgsboenden hindrar eller möjliggör för personernas möjlighet att utföra meningsfulla dagliga aktiviteter?* I slutet av intervjun ställdes frågor gällande boenden i framtiden, exempel på frågor var: *Vad tycker du är viktigt att ta hänsyn till i planeringen av framtidens vård- och omsorgsboende? Hur tänker du att vård- och omsorgsboenden ska utformas om 15-20 år framåt i tiden för att möjliggöra meningsfulla dagliga aktiviteter? Hur tänker du att arbetsterapeuter kan utveckla och hjälpa till att forma framtidens vård- och omsorgsboenden?* Det ställdes även följdfrågor om författarna ville att deltagarna skulle fördjupa vissa svar. Följdfrågorna var exempelvis: *Hur menar du? Kan du utveckla? Vad innebär det?*

Fyra intervjuer genomfördes digitalt via programmet Zoom under eller efter deltagarnas arbetstid. En intervju genomfördes på en deltagares arbetsplats. Fyra intervjuer pågick i cirka 60 minuter medan en intervju pågick i 30 minuter. Samtliga intervjuer spelades in på mobiltelefon och diktafon.

Databearbetning

Intervjuerna har analyserats enligt Graneheim och Lundmans (27) kvalitativa innehållsanalys med de fem stegen; *meningsenhet*, *kondenserad meningsenhet*, *kod*, *underkategori* och *huvudkategori* (tabell 1). Meningsenheterna är meningar som är tagna ur den transkriberade texten och som är meningsbärande och betydande. Därefter sker steg två, kondensering av meningsenheter, vars syfte är att korta ned meningsenheter för att göra dessa mer lätthanterliga där den centrala och viktigaste delen av meningsenheter består. Steg tre, kod, beskriver kort meningsenheternas betydelse och innehåll. Det sista steget, kategori, består av flera koder som har liknande innehåll. För att beskriva variationer i intervjuerna har likheter och skillnader identifieras och det manifesta och latent textinnehållet, vilket utformas med hjälp av Graneheims och Lundmans fem steg (27).

Författarna valde att dela upp varje intervju i två delar och enskilt transkribera varsin del. Därefter skrev författarna ut det mest väsentliga av deltagarnas svar på Post-It lappar för att

hitta en röd tråd i resultatet. Författarna valde sedan att dela upp intervjuerna och enskilt ta ut meningsbärande enheter som kunde kopplas till arbetsterapeuters professionella resonemang om miljön på boenden. Därefter gick författarna tillsammans igenom meningsenheterna och valde ut de som svarade mot syftet. Den fortsatta analysprocessen, vilket innefattade att skapa koder, underkategorier och kategorier, genomförde författarna tillsammans.

Tabell 1. *Exempel på genomförandet av analysprocessen samt dess enheter som används för att strukturera och analysera de transkriberade intervjuerna.*

Meningsenhet	Kondenserad meningsenhet	Kod	Underkategori	Huvudkategori
<i>”Det räcker ju egentligen på en jättetrevlig balkong eller...eller en altan eller någonting sådant. Man behöver inte åka på långa... resor eller utflykter som man ofta...undersköterskorna ofta pratar om att man... man får inte göra så mycket längre. Men det är oftast i det lilla som man hittar det stora som jag säger.”</i>	Man behöver inte åka på långa utflykter, det är oftast i det lilla som man hittar det stora som jag säger.	Aktivitet i det lilla	Behov hos de boende	Samspelet
<i>”[...] ja... tillgängligheten och allmänna kommunikationer... men ofta är det ju som så här att det är ett par som lever ihop och så måste den ena att flytta in på vård- och omsorgsboendet...och då ska det ju vara lätt för den andre att komma dit... och färdtjänst blir allt svårare att få....på en alltså det ska vara lätt att ta sig dit.”</i>	Måste den ena flytta in på vård- och omsorgsboende ska det vara lätt för den andra att ta sig dit.	Lätt för anhörig att ta sig till boendet	Boendets placering	Utrymmen, placering och orientering.

Etiska överväganden

Författarna har under genomförandet av studien beaktat etiska överväganden och konfidentialitet (28). För att stärka konfidentialiteten (26) tilldelades deltagarna ett

identifikationsnummer mellan 1-5. Författarna reflekterade över att det fanns en risk att deltagarnas svar skulle kunna kopplas till enskilda personers arbetsplats eller det boende de arbetar mot. För att undvika det har riskerna med de svar som publicerats övervägts (26). För att säkerställa korrekt hantering av inspelat material har intervjuerna förts över från författarnas telefoner, till datorer och sedan till ett USB-minne som förvaras inlåst på Institutionen på Göteborgs universitet. Allt intervjumaterialet har därefter raderats från deltagarnas telefoner och datorer.

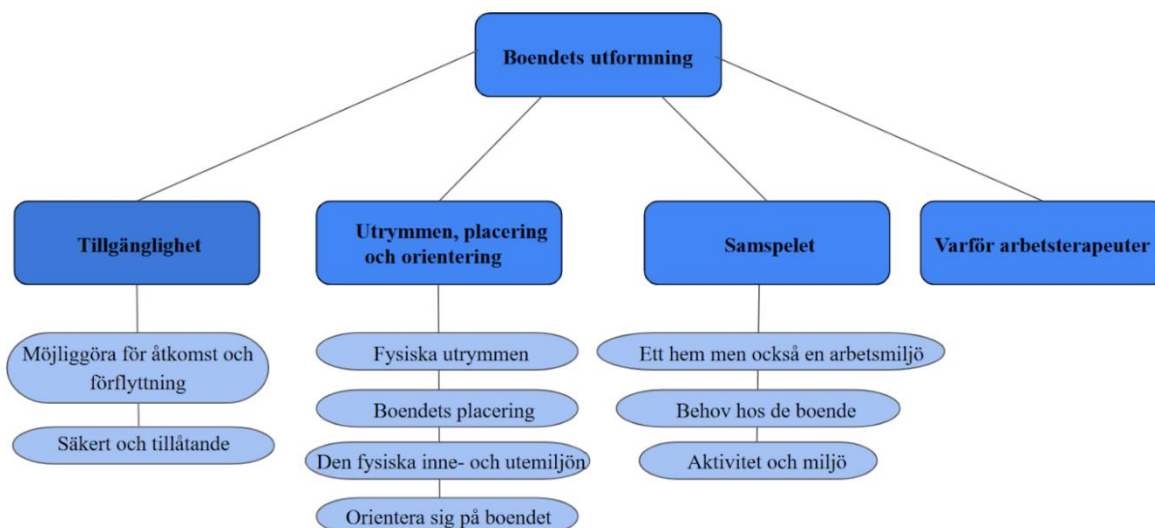
Då intresseförfrågan av deltagande i studien gjordes via facebookgruppen "*Arbetsterapeuter på Facebook*" såg författarna en risk med att personer skulle kommentera sitt intresse i kommentarsfältet, vilket skulle kunna påverka konfidentialiteten. Därav valde författarna att skriva i inlägget att deltagarna skulle höra av sig privat till författarna. Författarna ansåg att deltagarna därefter kunde ansvara själva över att höra av sig privat och författarna valde att endast svara personer via privata meddelanden på Facebook.

Deltagarna informerades via informationsbrev och även muntligt innan inspelningarna påbörjades att de utan anledning kunde avbryta sitt deltagande och att de inte behövde svara på något som de inte ville. Intervjuerna genomfördes enligt överenskommelse antingen digitalt eller fysiskt på deltagarens arbetsplats under arbetstid, alternativt på en plats och tid som deltagarna själva valt. Detta innebar att deltagarna inte behövde lägga tid eller pengar på transport till en intervjuplats som de själva inte valde. Om intervjun genomfördes under arbetstid inhämtades godkännande från deltagarens chef.

Nyttan med deltagande i studien har varit att deltagarna bidragit med ett arbetsterapeutiskt professionellt resonemang om hur miljön på framtida boenden kan utformas. Enligt Kjellström (26) beskrivs det att deltagande i en studie kan leda till en fördel för individen, samhället och dennes profession (26). För deltagarna kan det kännas meningsfullt att det finns en möjlighet att deras resonemang skulle kunna uppmärksammas och på längre sikt bidra till att arbetsterapeuters resonemang i större omfattning efterfrågas vid planering av boenden. Arbetsterapeuters insatser kan då i större omfattning bidra till att miljön utformas så att personer som bor på boenden i framtiden har en tillgänglig, tillåtande och trygg miljö att vistas i. Avseende det och den metod som författarna valt för studien, har nyttan med studien ansetts överväga riskerna.

Resultat

Resultatet av den kvalitativa innehållsanalysen baserades på fem intervjuer med arbetsterapeuter som arbetar mot vård- och omsorgsboenden inom hela Sverige. Resultatet av analysen resulterade i temat "*Boendets utformning*" med fyra huvudkategorier: "*Tillgänglighet*", "*Utrymmen, placering och orientering*", "*Samspelet*" och "*Varför arbetsterapeuter*". Huvudkategorierna utformades utifrån nio underkategorier: "*Möjliggöra för åtkomst och förflyttning*", "*Säkert och tillåtande*", "*Fysiska utrymmen*", "*Boendets placering*", "*Den fysiska inne- och utemiljön*", "*Orientera sig på boendet*", "*Ett hem men också en arbetsmiljö*", "*Behov hos de boende*" samt "*Aktivitet och miljö*" (se figur 1).

Figur 1. Visar studiens tema, fyra huvudkategorier och tillhörande underkategorier.

Tillgänglighet

Huvudkategorin *Tillgänglighet* belyser vikten av att personer på boenden har en tillgänglig, säker och tillåtande miljö och att det finns en balans mellan dessa. Deltagarna resonerade och gav exempel på hur tillgänglighet kan möjliggöras i omgivningen på boenden.

Huvudkategorin består av två underkategorier: “*Möjliggöra för åtkomst och förflyttning*” och “*Säkert och tillåtande*”. Underkategorin “*Möjliggöra för åtkomst och förflyttning*” belyser vikten av att miljön är tillgänglig på det sättet att personer kan nå, komma åt och förflytta sig på boendet oavsett vilka hjälpmedel som kan behövas. Den andra kategorin, “*Säkert och tillåtande*”, belyser vikten av att personer på boenden ska tillåtas att vistas i de utrymmen som finns. Men även få använda och utnyttja de saker som finns i miljön, samtidigt som det också ska vara säkert.

Möjliggöra för åtkomst och förflyttning

Det ska finnas möjlighet för personerna på boenden att komma åt och utnyttja miljön oavsett en persons sätt att förflytta sig på eller storlek på gånghjälpmedel. Det gäller både i privata och gemensamma utrymmen och kan innefatta att komma åt och nå exempelvis handfat, garderober, toalett eller under diskbänk och tvättställ. Det ska finnas breda och plana ytor som möjliggör enkel förflyttning. Deltagarna resonerade också över att den omgivande utomhusmiljön ska vara anpassad och att det ibland kan bli för brant att ta sig in och ut med rullstol. Det är därför av vikt att nivåskillnaderna mellan utrymmena inomhus- och utomhus inte är för höga.

[...] eller att inte bara tänka själva boendet i sig utan att området och omgivningen precis runt omkring är så anpassat att det går att gå en slinga med rullator på asfalt eller på...ja en gångbana så att det är möjligt att kunna ta sig på utsidan med...inte bara vistas inuti.- Deltagare 3

Säkert och tillåtande

Deltagarna resonerade över att det finns en utmaning i att göra boenden både tillåtande, tillgängliga och samtidigt säkra. Miljön ska vara tillåtande vilket innebär att personerna ska få lov att vistas i, känna på och plocka med de prydnadssaker eller andra saker som finns i miljön. Om det exempelvis hänger en gitarr på väggen, ska personerna kunna plocka ner och spela på den. Om någon vill använda miljön mitt i natten, ska det också vara möjligt. Ibland kan utrymmen stängas som personerna vanligtvis kan gå in i, exempelvis om det ska förberedas för en fest i ett gemensamt utrymme. Det kan skapa en känsla av att känna sig utestängd, speciellt för personer med demenssjukdom. Om det är fallet eller om vissa utrymmen kanske måste stängas, ska det finnas alternativ. Vidare resonerade deltagarna över att det också måste vara säkert att ta sig ut och vistas utomhus. Ett förslag som gavs är att arbeta med det estetiska för att skapa en tilltalande utomhusmiljö men som även är säker.

[...]och hur gör man det säkert och tillåtande? Det är inte ett två meter högt kravallstaket. Man kanske ska jobba på det estetiska, en häck för man klättrar oftast inte över en lite högre häck. - Deltagare 5

Deltagarna resonerade även över att miljön kan bli begränsande eftersom personerna på boenden kan ha kognitiv svikt. Fysiska material som tidigare varit tillåtna kan bli otillåtna på grund av säkerheten.

[...] men det blev ju...det är ju ofta så att då har ju någon blivit lite för...haft lite kognitiv svikt och då satt på plattan och så blir det problem...(skratt) med brandutryckningar så många har ju fått inaktivera de här stackars spisarna. - Deltagare 3

Utrymmen, placering och orientering

I den andra huvudkategorin, *Utrymmen, placering och orientering*, resonerade deltagarna varierande kring den fysiska miljön på boenden både inomhus och utomhus och hur man kan tänka kring placeringen av boendena. Resonemang fördes kring ytor, material och redskap och även hur dessa kan möjliggöra för personer att hitta och orientera sig på boendet. Huvudkategorin resulterade i fyra underkategorier: *Fysiska utrymmen, Boendets placering, Fysiska inne- och utemiljön* och *Orientera sig på boendet*.

Fysiska utrymmen

Deltagarna resonerade kring både gemensamma och enskilda fysiska utrymmen och hur dessa bör eller inte bör vara utformade. Flera deltagare resonerade över storleken på olika utrymmen. Stora ytor behövs i badrum för att möjliggöra tillräckligt svängrum så att personer på boenden kan förflytta sig med de hjälpmedel som behövs. Resonemang fördes också kring storleken av de boendes lägenheter. En deltagare nämnde att för små lägenheter leder till att endast det nödvändigaste får plats och att utrymme för exempelvis samvaro i så fall behöver skapas någon annanstans. Ett annat resonemang var att personerna inte bör ta med för stora saker till lägenheterna.

Vidare resonerade deltagarna att små utrymmen ibland kan behövas så att färre personer kan vistas tillsammans. Resonemang fördes kring att köket är ett gemensamt utrymme som skulle

kunna bli mindre. Att vara för många vid måltiden beskrev en deltagare kunna ge känslan av en skolmatsal och både att ljudnivån och lugnet kan påverkas av hur många personer som sitter ihop. Samtidigt fördes ett resonemang om att färre personer vid måltiden kan ordnas med de utrymmen som redan finns och att anledningen till att matsalar ibland kan vara för små är för att man vill ha alla samlade. Det är av vikt att få måltiden behaglig eftersom det är en av de få aktiviteter som man har kvar väldigt länge.

Alla samlades liksom på ett och samma ställe...och ibland är det bra, ibland är det jätte meningsfullt men ibland behöver man ha små utrymmen där man kan va lite färre också då kan ju det vara hindrande. - Deltagare 4

Vidare fördes varierande resonemang kring flera olika aspekter kopplade till fysiska utrymmen. Boendena ska gärna vara på ett plan och det ska finnas naturliga mötesplatser, vilket kan utgöras av exempelvis en matsal. En deltagare resonerade över att utsidan av boendet ska vara neutralt i syfte att insidan ska kunna förändras. Det fördes även resonemang om att de flesta utrymmena på boenden ofta är avsedda för gemensamma aktiviteter och att det sällan finns enskilda utrymmen gjorda för aktiviteter, vilket skulle kunna vara en verkstad eller exempelvis ett målarrum. Det resonerades över att långa korridorer inte är bra och en deltagare berättade att ett mer cirkulärt utformat boende kan upplevas mer positivt då det ger en annan närhet. Vidare fördes resonemang kring de enskilda lägenheterna och att en egen säker uteplats upplevs vara positiv då platsen öppnar upp för samvaro med anhöriga. Husdjur skulle då också kunna släppas in och ut.

[...] boende på flera plan är inte heller någon höjdare...man blir lite mer ensam och personalen har inte samma överblick. - Deltagare 5

Boendets placering

Deltagarna resonerade över boendets placering. Om två personer bor tillsammans och den ena behöver flytta till ett boende, ska det vara lätt för den andra att ta sig dit. Vidare fördes resonemang över att placeringen kan påverka möjligheterna till gräsmatta, träd, fågelkvitter, buskar eller möjligheterna till att exempelvis ha höns. Avskilda boenden kan vara natursköna och det kan finnas möjlighet att skymta ett djur eller få in ordentligt med dagsljus. Samtidigt kan det då vara långt att ta sig till vissa ställen, exempelvis till ett café.

Det blir ganska naturskönt så när det ligger lite avsides då [...] att det finns.... det är väl en trevlig promenad att gå runt huset om man säger... eller det... är grönt på sommaren i alla fall och sådär [...] men samtidigt så gör det ju att det ligger ju...[...] lite avsides...vilket[...]kan göra det svårt [...]om man skulle vilja gå till ett café eller så här eller vad som helst. - Deltagare 1

Deltagarna förde också resonemang över boenden integrerade med förskolor. Det kan ge äldre personer en typ av stimulans genom möjligheten att titta på barnen när de leker eller sjunger. En deltagare resonerade över att det på ett boende integrerat med en förskola fanns en gemensam zon där barnen och äldre personer kunde mötas. Det fanns även separata zoner för barnen och de äldre personerna. Det ska finnas möjlighet att välja hur mycket man vill vara med.

Den fysiska inne- och utemiljön

Deltagarna förde varierande resonemang över den fysiska inne- och utemiljön vilket innefattar belysning, golv, möbler, material och väggar. Att ta hänsyn till belysningen är en aspekt i utformningen av boenden. Vissa utrymmen kan vara mer belysta än andra och vissa boenden arbetar exempelvis med dag- och nattbelysning. Boenden borde enligt en deltagare stå för grundljus för att på det sättet undvika att ett dåligt ljus orsakar fallolyckor hos personerna.

Vidare fördes resonemang över att ett mjukare golv på boenden ger ett lägre ljud och hindrar att det ekar när man går på det. Vad gäller möbler och material, nämns att matbordet ska vara höj-och sänkbart. Att arbeta med luddämpande material är ett alternativ i framtiden men det kostar samtidigt mer. Deltagarna resonerade också över en miljö som kan hindra. En hal soffas kan väcka rädsla hos personerna. Mönstrat golv kan utgöra en fallrisk då någon med kognitiv svikt kan tro att mönstret är fläckar och då böja sig ner för att torka bort det. Att bara ha vita väggar kan förknippas med sjukhus. För många mattor kan utgöra fallrisk, flera hinder nämns:

[...]nej men det kan vara mycket saker liksom på [...] vissa kanske inte kan ha så mycket saker på väggarna för det kan vara ett hinder...om man har vissa sjukdomar så kan man tycka att liksom de tavlorna känns levande...det kan vara möbler som man inte känner igen eller som står i vägen...det kan vara olika färger i golvet...ett mörkt golv kan ju kännas som en avgrund.- Deltagare 2

Det fördes också resonemang över att miljön ska vara igenkännande. Balansen kan vara svår mellan att ha ett hem som både är igenkännande och som samtidigt fungerar. Deltagarna ger exempel på att om en person alltid haft sin säng på ett visst sätt hemma, är det bra om den också placeras på liknande sätt på boendet. Om en person alltid haft en röd rullator, ska personen få med den röda rullatorn till boendet.

Vidare resonerade deltagarna över att utomhusmiljön ska vara intressant, meningsfull och stimulerande. Det ska finnas något att komma ut till och titta på. Det ska finnas möjlighet att utforma boenden med gröna ytor som en innergård, en trädgård alternativt en stor altan med parasoll. Utomhusmiljön kan stimulera genom att det planteras örter som luktar eller växter som har en mjuk yta, som exempelvis elefantöron. En deltagare gav förslag på att promenadslingor utanför huset kan utformas med en gummimatta istället för grus eftersom grusgångar inte är lämpliga för rullstolar.

[...] men jag har också varit med om dom som klättrar över...vet ni vad ett gunnebstängsel är? det är det här rutnätet med lite större rutorna...en och halv meter sånt har jag varit med om nån som klättra över och då har man ju misslyckats med att miljön ska va tillräckligt intressant och meningsfull att man ska stanna kvar...det e ju...också viktigt...man ska trivas där man är.- Deltagare 5

Orientera sig på boendet

Deltagarna resonerade över lösningar kring användandet av material och färg för att påverka hur personerna orienterar sig på boendet. Att använda bilder och tavlor på rumsdörrar kan göra att en person lättare känner igen och kommer ihåg var denne bor.

Det är det här att det ska va lätt och hitta till sitt rum [...] och på den lilla dörren så hade man satt upp tre tavelramar. Och på den ena så stod det "här bor, och så

Kalle”. På den andra så fanns det en bild på Kalle där han befann...där han på nåt sätt befann sig i sin “kom ihåg” och den tredje hade man en bild som [...] betydde mycket för den här personen. Och då tydliggjorde man ju liksom “Här bor Kalle”[...]och så det här att man har på båda sidor av dörren. För ibland står ju dörren öppen. - Deltagare 5

Vidare fördes resonemang över användandet av kontrastfärg. Det kan användas för att dörrar ska synas och göra det lättare för personer att hitta till sina rum, eller för att personer ska ledas till en viss plats. Dörrar som personer inte ska gå in i kan målas i samma färg som väggen för att smälta in. Ett annat alternativ är att dörren målas till en bokhylla för att undvika att personer letar efter den. I övrigt vad gäller färger, fördes ett resonemang över att handtagen på en toaförhöjare borde finnas i en starkare färg för att underlätta för personer med synnedsättning. Deltagarna resonerade också över att skapa orienteringspunkter med hjälp av möbler för att personerna ska hitta på boenden. En grön fåtölj skulle kunna placeras vid någons rum vilket kan göra att personen kommer ihåg att hen “bor” vid den gröna fåtöljen.

Samspelet

I huvudkategorin *Samspelet* förde deltagarna resonemang över de personer som bor och arbetar på boenden och det kopplat till den fysiska miljön. Även vilka aktiviteter som ska kunna genomföras i olika miljöer på boenden diskuterades. Huvudkategorin består av tre underkategorier: *Ett hem men också en arbetsmiljö*, *Behov hos de boende* och *Aktivitet och miljö*.

Ett hem men också en arbetsmiljö

Deltagarna resonerade över att ett boende är ett hem men också en arbetsplats. Boenden ska planeras utifrån båda aspekterna. Personalen ska inte behöva gå för långt för att slänga smutsvätt när de varit i någons lägenhet. Det kan vara mycket liv och rörelse i de olika utrymmena och det kan störa någon som utför en aktivitet. En deltagare resonerade över att ett boende på något sätt är en sluten värld och huruvida det faktiskt kan bli ett hem när andra personer också har tillgång till utrymmena. Det kan vara svårt att skapa något hemligt eftersom det kan vara olika för olika personer.

[...] det är en ganska märklig plats ändå på det sättet för att det är ju samtidigt som det ska vara ditt hem liksom och privata utrymme så är det ju någon annans arbetsplats liksom. - Deltagare 1

Behov hos de boende

Deltagarna resonerade över personernas behov på boenden. Det fördes ett resonemang över att personer ibland får göra allt som alla andra gör, trots att de själva inte vill. Det kan leda till att personen tappar sin identitet och sig själv. Många personer kan uttrycka att det är en nedslående miljö att bo tillsammans med andra sjuka. De får inte någon respons från sina medboende och ägnar stor tid i sitt rum.

Deltagarna resonerade över att personer behöver få nya roller, eller ges utrymmen för tidigare roller, när de flyttar in på boenden. En person ska inte enbart få rollen som sjuk eller någon som ska bli hjälpt. Ett resonemang fördes om att i början när personer flyttar in på ett boende, kan de prata om att de vill komma ut. Men allteftersom verkar behovet minska. Har någon

tidigare haft ett intresse av att spendera tid i sin trädgård ska det vara möjligt för personen att fortsätta göra det på sitt boende. Men miljön måste vara tillåtande och stötta personen i det, en deltagare resonerade: *“För att få stimulans och vilja göra saker som man...tycker om så behöver man ju bli påmind och kanske se träffa... ja på nåt sätt bli påmind om den värld som man levde i innan man hamnade på ett äldreboende...och ju mer som man får i stimulit...desto mer såklart vill man ha det men annars så....så försvinn det...syns det inte så finns det inte...då dämpas det behovet vartefter”* - Deltagare 3.

Vidare fördes ett resonemang över personernas behov kopplat till deras rumsplacering. Var personerna har sina rum kan ha betydelse. På boenden idag kan en person med stort socialt behov bo längst ner i korridoren medan en annan, med mindre socialt behov, kan bo i en lägenhet placerad där det är mycket rörelse. En deltagare resonerade över att personer med olika intressen kan bo på olika enheter på olika våningsplan. Att personer med liknande intressen och behov istället skulle kunna nyttjas bättre.

Aktivitet och miljö

Deltagarna resonerade över att måltiden är en viktig höjdpunkt under dagen men att det inte sker mycket aktivitet mellan måltiderna. Vidare fördes resonemang över att aktiviteter med personer på boenden varken behöver vara stora, kostsamma eller ta lång tid. *[...] det räcker ju egentligen på en jättetrevlig balkong eller...eller en altan eller någonting sådant". Man behöver inte åka på långa...resor eller utflykter som man ofta...undersköterskorna ofta pratar om att man...man får inte göra så mycket längre. Men det är oftast i det lilla som man hittar det stora som jag säger.”* (Deltagare 4). *“[...] Ibland kan jag uppleva att vi...skjuter oss lite i foten vi glömmer de enkla aktiviteterna.”* (Deltagare 5). Det kan handla om att en person kan sätta på sig en strumpa själv eller äta en av tre måltider självständigt. Vidare förs fler resonemang över hur miljön kan stimulera individen. Att hålla någon i handen och prata om gamla minnen, skulle kunna ses som en typ av vård som ska inkluderas i personalens arbete. Inte att vård enbart innebär att personalen ger mediciner eller torkar någon runt munnen efter en måltid. Ett annat exempel som gavs var att personer får vara utomhus och avgöra vilken årstid det är beroende på om det är kallt eller varmt. Miljön skulle också kunna pyntas utifrån vilken årstid det är.

Varför arbetsterapeuter

I huvudkategorin *Varför arbetsterapeuter* förde deltagarna resonemang över vikten av att inkludera arbetsterapeuter tidigt i processen vid planeringen eller utformningen av boenden. Det resonerades över att arbetsterapeuters insatser ibland kan vara osynliga och att de inte syns förrän långt senare. Vidare fördes ett resonemang över att arbetsterapeuter är experter på både det fysiska, kognitiva men även miljön. Hur viktigt det är att inkludera arbetsterapeuter tidigt i processen och att det kan handla om utformningen av lägenheter, badrum, golv och färgsättning. En deltagare resonerade över att vissa arbetsterapeuter besitter specialistkunskap om demens och skulle därav kunna inkluderas i utformningen av just demensboenden. Om arbetsterapeutens insatser vid utformningen kan bidra till att aktivitet främjas och mänskligt lidande minskar, är det mycket vunnet.

För att arbetsterapeuter är experter på sjukdoms alltså funktionsnedsättning kombination med miljö...det är vi som kan hur olika sjukdomar påverkar...det finns

andra som också kan...men vi är ju de som generellt är bäst på det...det är där vår kunskap...vi har det fysiska, vi har det kognitiva.- Deltagare 5

Att vi är med när politiker eller... ja kommunerna sitter och diskuterar om hur de har tänkt sig att vi ska vara en självklar medlem och vara delaktig i all typ utav planering gällande äldreboenden eftersom det är vår arbetsplats där vi är.- Deltagare 3

Resonemang fördes även över vikten att tala samma språk vid ett samarbete med övriga professioner. Exempelvis hade en arbetsterapeut som var med i en process vid utformandet av ett boende uttryckt sig att det inte skulle finnas trösklar. Det visade sig då att en tröskel per definition var 1,5 cm hög och att allt under 1,5 cm inte räknas som en tröskel.

Diskussion

Resultatdiskussion

Resultatet av studien belyste arbetsterapeuters professionella resonemang om hur miljön på framtida boenden kan utformas. Detta resulterade i temat "Boendets utformning" och fyra huvudkategorier framträdde: "Tillgänglighet", "Utrymmen, placering och orientering", "Samspelet" och "Varför arbetsterapeuter". I studien resonerade deltagarna kring utomhus- och inomhusmiljön och hur den kan utformas. De resonerade även över vikten av att miljön ska vara tillgänglig men samtidigt säker för de äldre personerna som bor på boendet. Vidare fördes resonemang kring att personerna får utrymme att självständigt utföra de aktiviteter som de kan göra för att behålla eller utveckla roller och rutiner. Även att miljön borde anpassas i syfte att vara igenkännande för de personer som bor på boendet. Deltagarna förde också resonemang över varför arbetsterapeuter ska inkluderas i utformningen av boenden.

I resultatet framfördes resonemang kring utomhusmiljön och det framkom att en gummimatta istället för grusgångar vid promenadslingor utanför boendet kan vara ett föredra. Författarna reflekterade över att en gummimatta är ett underlag som gör det enklare för personer att ta sig runt, antingen självständigt eller med hjälp av personal. Att möjliggöra och underlätta för aktivitet är viktiga aspekter att ta hänsyn till i utformningen av framtida boenden. I Nordin et al. (22) studie jämfördes två olika boenden. Det uppmärksammades att mer utomhusaktivitet förelåg på det boende där den närliggande utomhusmiljön hade en gångsträcka och där marken runt omkring var plant, till skillnad från det andra boendet som hade fler branta sluttningar och en motorväg i närheten (22). I PEO (14) beskrivs att personen är föränderlig och ständigt interagerar med miljön. Om personerna på boenden upplever att det är enkelt och smidigt att använda utomhusmiljön, skulle det också kunna öka motivationen till att vilja komma ut (14). Deltagarna har också resonerat kring en meningsfull och stimulerande utomhusmiljö och att ett alternativ är att se över växter eller örter som känns mjuka eller luktar. Författarna reflekterade över att en stimulerande miljö med växter och örter kan kännas meningsfullt och trevligt att komma ut till, vilket då kan öka motivationen till att vara utomhus eller utföra aktiviteter där. I Nilsson et al. (9) beskrivs att det som påverkar en persons engagemang i aktivitet kan vara motivation, personlig drivkraft och även miljön (9).

Deltagarna belyste vikten av att personer på boenden ska få vistas i, använda och utnyttja det som finns i miljön. De ska få utrymme och tid till att göra de aktiviteter som de fortfarande

kan genomföra. Det kan handla om att ta på sig en strumpa själv eller att äta en av tre måltider självständigt. Ryburn et al. (18) beskriver i sin studie vikten av att äldre personer som är i behov av hjälp får utföra de aktiviteter som de själva klarar av. Får personer i stället hjälp i alla aktiviteter kan det leda till att man blir mer beroende av hjälp (18). Deltagarnas resonemang ser författarna kopplas till arbetsterapiyrket, att målet (9) med arbetsterapi är att personer ska ha möjlighet att utföra de aktiviteter i deras vardag som de anser som meningsfulla, vilket bidrar till välmående och hälsa (9). Vidare reflekterade författarna över att självständighet och vikten av att personer får göra det som de kan göra, kan kopplas till ett gott åldrande. Det relaterades också till kategorin *tillgänglighet* eftersom en person ska få bo på ett boende som tillåter och möjliggör för att kunna plocka med saker i miljön om personen vill detta. Författarna reflekterade över att miljön bör möjliggöra för dessa aspekter på framtida boenden. I en studie Halaweh et al. (29) där intervjuer på äldre personer kring deras perspektiv på ett gott åldrande genomfördes, visade resultatet att ett positivt åldrande kunde kopplas till självständighet, tillfredsställelse och att ha ett livssyfte. I Ottenvall Hammar I et al. (30) studie där äldre personer som var hemmaboende med hemtjänst och/eller privatfinansierad hjälp intervjuades, beskrevs vikten av möjligheten till självbestämmande för personerna även om de är beroende av hjälp i dagliga aktiviteter (30).

Deltagarna resonerade över att det finns en utmaning i att göra boenden både tillåtande, tillgängliga och samtidigt säkra. Detta är något som också diskuteras i Nordin et al. (22) studie där resultatet visade att det finns en konflikt i att skapa en säker miljö som samtidigt möjliggör för självständighet. I en annan artikel (31) framfördes det att säkerheten är en aspekt att ta hänsyn till på boenden för äldre personer (31). I författarnas resultat fördes ett resonemang över att det i personernas lägenheter var en brandrisk vid användandet av spisplattor, vilket ledde till att vissa boenden inaktiverade spisarna. Detta relaterar författarna till Rand et al studie (32) som undersökte livskvaliteten och designen på byggnader på vårdboenden för äldre personer i England. I studien framfördes att ett fokus på att skapa en säker och riskfri miljö för de äldre personerna, kan leda till att deras livskvalitet minskar (32). Författarna ser detta som ett hinder i miljön. Istället för att anpassa miljön, vilket skulle kunna göra personer mer självständiga, så har komponenter tagits bort alternativt inte implementerats. Har personen tidigare i sitt liv eller innan hen kom till boendet haft som vana att laga mat, kan det bli ett gap i personens tidigare vanor eller roller. Enligt The Model of Human Occupation (MOHO) (33) definieras vanor som en persons sätt att svara och agera på i välbekanta miljöer eller situationer. Roller kan definieras som något som uppkommer av en socialt och/eller personligt definierad position tillsammans med attityder och beteenden (33). Författarna reflekterade över att begränsning eller att ta bort saker i miljön kan vara nödvändigt ur en säkerhetsaspekt. Finns det däremot aktiviteter, vanor eller roller som personer inte kan fortsätta att upprätthålla när de flyttar in på boenden, är det extra viktigt att uppmärksamma och möjliggöra för det som personen faktiskt kan fortsätta med. Även tillåta personer att skapa nya roller eller vanor när de flyttar in, vilket deltagarna också nämner ska vara möjligt. Vidare förde författarna reflektioner över att om nya roller ska skapas eller gamla bevaras, behöver däremot miljön också stötta och uppmuntra till det och visa att det är möjligt, speciellt om en person själv inte har initiativförmågan till det. MOHO (34) ger exempel på att människor med exempelvis en funktionsnedsättning kan sakna tillfällen att lära sig att gå in i nya aktivitesroller eller tilldelas önskade roller (34). Relaterat till deltagarnas resonemang i studien, nämndes att personerna på boenden inte endast ska få rollen som sjuk och att personerna kan uppleva det som en nedslående miljö att vistas med andra sjuka. MOHO (34) beskriver vidare vikten för äldre personer att utveckla sina roller när

förmågor avtar och att det är viktigt att engagera sig i sådant som man tycker är viktigt för att bibehålla styrka under ålderdomen. Det finns därmed mycket som tyder på att det är viktigt för de äldre personerna att behålla eller utveckla sina roller (34). Detta kopplar författarna till det deltagarna också benämnt, att det är viktigt med en stimulerande miljö på boenden som de kan vistas i. Vidare resonerade också deltagarna över att skapa en igenkännande miljö, vilket kan innebära att exempelvis placera en persons säng på liknande sätt som personen haft sin säng placerad innan hen flyttade till boendet. Författarna reflekterade över att placeringen av möbler kan kopplas till en persons vanor. En person med kognitiv svikt kanske lättare förstår syftet med en möbel och hur möbelen ska användas, om miljön är välbekant för personen. Det är en aspekt att ta hänsyn till vid utformningen av framtida boenden.

Deltagarna resonerade vidare över boendets utrymmen och det fördes resonemang över att gemensamma utrymmen skulle kunna bli mindre och fler. Personer på boenden kan tycka att det är för många personer vid matbordet vilket kan ge känslan av en skolmatsal, vilket också påverkar ljudnivån. Deltagarna resonerade kring vikten av att få måltiden behaglig eftersom det är en betydelsefull aktivitet för äldre personer. I Chaudhury et al. (35) litteraturstudie undersöktes hur matsalar på demensboenden ska bli mer personcentrerade. Resultatet visade att de boendes matupplevelse förbättras genom att beakta matsalens utformning vilket kan vara exempelvis små matsalar, en hemtrevlig atmosfär, bra belysning och att beakta färgkontraster. Andra aspekter att ta hänsyn till var att minimera buller och musik och att se över hur möbler placeras för att främja sociala interaktioner mellan de boende (35). Vidare tog deltagarna upp att boenden är ett hem men också en arbetsplats och behöver planeras utifrån både de boende och personalen. Författarna reflekterade över att det kan vara en utmaning i att få en lugn måltidsmiljö i en matsal som är hemtrevlig samtidigt som att personalen måste ha lätt att se över de boende när de äter. Att ha alla samlade på samma ställe kan underlätta för personalen men det är då inte säkert att personerna får en lika trivsamt miljö.

Det saknas till författarnas kännedom kunskap kring arbetsterapeutiska professionella resonemang om hur miljön på framtida vård- och omsorgsboenden kan utformas. I rapporten "Framtidens äldreboende" (20) framhävs utmaningarna vid utformningen av boenden och de många olika saker som måste tas hänsyn till (20). Utmaningarna speglar också deltagarnas resonemang som utgörs av flera olika aspekter. Resultatet visar på ett helhetsperspektiv utifrån de tre faktorerna person, miljö och aktivitet, vilka författarna anser är betydelsefulla att ta hänsyn till vid planeringen eller utformningen av framtida boenden. Vidare fördes också reflektion över att både resultat och annan forskning visar att det inte finns ett enkelt svar eller ett exakt sätt som boenden ska utformas på och det är mycket att ta hänsyn till. Som tidigare nämnt ska socialnämnden (5) verka för att de äldre personerna ska ges möjlighet att bo i goda bostäder och ha en aktiv och meningsfull vardag i gemenskap med andra (5). Författarna reflekterade över att resultatet visar att deltagarna har olika erfarenheter av boenden kopplat till hur det ser ut idag och vad som finns. Exempelvis att vissa privata lägenheter på boenden har en egen uteplats medan andra inte har det. Utifrån detta är det möjligtvis inte helt jämnt på dagens boenden vad gäller möjligheterna till aktivitet, tillgänglighet och en stimulerande miljö.

I PEO (13,14) förklaras samspelet mellan personen, miljön och den aktivitet som ska utföras. Att en persons agerande inte kan separeras från det sammanhang eller den miljö inom vilket agerandet sker. Detta resonemang och samspel ser författarna speglas som helhet i resultatet. Deltagarna har resonerat över personerna på boenden och vad de kan uppleva och behöva.

Även aspekter i miljön som möjliggör att aktivitet kan genomföras eller behov uppfyllas. Om en person ska upprätthålla sitt intresse av att exempelvis komma ut och spendera tid i sin trädgård behöver samtidigt miljön stimulera, stötta och tillåta detta. Det behöver också vara lätt att kunna ta sig utomhus. Detta innebär att tänka på aspekter som utformning av utrymmen som möjliggör enkel förflyttning, eller möbler som underlättar orientering i miljön.

Deltagarna har vidare resonerat över att arbetsterapeuter har kunskap om funktionsnedsättning och miljö och även kan besitta specialistkunskap i exempelvis demens. Kunskapen ger möjlighet till att ett arbetsterapeutiskt perspektiv uppmärksammas på hur miljön på boenden kan utformas överlag eller på boenden med vissa inriktningar, exempelvis demensboenden. Det kan uppmärksammas inom arbetsterapin men även av övriga professioner eller myndigheter som arbetar inom området. När nya boenden ska utformas i framtiden, eller när redan befintliga boenden behöver utvecklas, kan studien vara användbar. Inkluderas arbetsterapeuter tidigt i processen kan det leda till att de äldre personerna får en fortsatt tillfredsställande och aktiv vardag på framtida boenden. Författarna reflekterade också över att arbetsterapeuter i större omfattning än idag kan inkluderas inom nya arenor vars syfte är att skapa tillgängliga, inkluderande och aktivitetsfrämjande miljöer, exempelvis i samarbete med ingenjörer eller byggnadskonstruktörer.

Med grund i empirin rekommenderas nedan punkter att beaktas vid utformandet av ett framtida vård- och omsorgsboenden:

- Miljön ska vara igenkännande
- Miljön ska tillåta personer att bevara gamla roller eller skapa nya roller
- Miljön ska främja självständighet i aktivitet
- Utomhusmiljön ska vara stimulerande för att öka motivation till att komma ut
- Material och färg ska underlätta för personerna att orientera sig på boendet
- Boendet ska vara säkert och tillåtande
- Boendet ska utformas med hänsyn till att det är ett boende men också en arbetsmiljö
- Boendet ska erbjuda stora och små utrymmen

Metoddiskussion

En kvalitativ metod med en induktiv ansats låg som grund för studien. Motivet till detta var att få fördjupade svar av deltagarna med hjälp av ett semistrukturerat frågeformulär med tillhörande följdfrågor. Vidare valdes metoden och ansatsen för att författarna ville undersöka och låta arbetsterapeuternas berättelser och professionella resonemang ligga som grund för studien och därefter analysera resultatet utifrån forskning och lämplig arbetsterapeutisk teori. Författarna resonerade kring om en deduktiv ansats istället skulle väljas men kom fram till att vissa resonemang och perspektiv då kanske inte skulle kommuniceras eller uppmärksammas.

För att öka studiens trovärdighet och minska risken att författarnas egna reflektioner påverkade resultatet, valdes ett manifest förhållningssätt vid genomförande av innehållsanalysen (27). Under innehållsanalysen upplevde författarna att det var en utmaning i att inte tolka deltagarnas svar. Detta eftersom det manifesta förhållningssättet (27) innebär att man arbetar textnära och resultatet på det sättet representerar det synliga och de uppenbara

komponenterna från intervjuerna (27). Detta var något som ständigt diskuterades under analysen för att vara så datanära som möjligt och arbeta nära deltagarnas röster, vilket stärkte trovärdigheten och giltigheten (27). Trovärdigheten stärktes vidare genom att meningsenheter lades in i resultatet från alla fem deltagare.

Ett strategiskt urval (25) valdes eftersom författarna ville intervjua arbetsterapeuter som har erfarenhet av boenden och som därmed kunde ge informationsrika berättelser (25). Därav valdes inklusionskriteriet att deltagaren skulle ha en yrkeserfarenhet på minst två år. Av studiens fem deltagare var det endast en man som deltog. Författarna reflekterade över att en jämnare könsfördelning kanske hade kunnat ge ett bredare perspektiv. Vid val av inklusions- och exklusionskriterier fördes vidare resonemang huruvida studien i stället hade kunnat rikta sig mot endast en typ av vård- och omsorgsboende, exempelvis demensboende. Det reflekterades över att det hade kunnat göra det svårare att hitta deltagare eftersom det troligtvis är färre arbetsterapeuter som arbetar mot en viss typ av vård- och omsorgsboende. Författarna fick även utvidga inklusionskriteriet från att omfatta arbetsterapeuter som arbetar i Västra Götalandsregionen, till att omfatta arbetsterapeuter som arbetar i hela Sverige. Detta sågs dock som nödvändigt för att få tillräckligt med deltagare men även som en fördel för att få ett bredare perspektiv eftersom det kan skilja sig mellan olika kommuner och län hur arbetsterapeuten arbetar.

Under intervjun ställdes inledningsvis bakgrundsfrågor till deltagarna som exempelvis rörde hur länge de arbetat mot vård- och omsorgsboenden eller om de läst några andra kurser. För att stärka deltagarnas konfidentialitet valde författarna att inte ge ut denna information eller information om var i Sverige deltagarna bor eller arbetar. Eftersom deltagarantalet var för lågt fick provintervjuer genomföras på personer som inte uppfyllde inklusions- och exklusionskriterierna. Författarna resonerade över att detta kunde påverka frågeguiden inför de riktiga intervjuerna. Detta eftersom frågeformuläret kanske hade utformats på ett annat sätt inför de riktiga intervjuerna om provintervjuer genomförts på personer som uppfyllde kriterierna. Vidare ställdes öppna frågor under intervjuerna och ledande följdfrågor försökte undvikas. Det fördes även reflektioner över huruvida resultatet uppnått datamättnad (27) eller inte, eftersom det efter varje intervju kom upp ett nytt perspektiv vilket ledde till ett brett resultat med många infallsvinklar (27). Därmed hade det önskats fler deltagare i studien.

Författarna reflekterade också över att resultatets överförbarhet till andra grupper eller situationer kunde vara påverkad (27). Detta eftersom endast fem intervjuer genomfördes och att deltagarna resonerade över flera olika aspekter utifrån sitt professionella resonemang och erfarenheter. Det fördes reflektioner mellan författarna om att skicka intervjufrågorna i förväg till deltagarna. Det diskuterades om det hade gett mer utförliga svar eftersom deltagarna då hade haft mer reflektionstid. Dock ville deltagarnas spontana resonemang tillhandahållas och därav valdes att inte skicka intervjufrågorna i förväg. Analysen av intervjuerna genomfördes tillsammans enligt Graneheim och Lundmans kvalitativa metod för innehållsanalys (27) vilket var tidskrävande, dock nödvändigt för att få ut relevant resultat på grund av ett brett syfte.

Reflektioner genomfördes både tillsammans och enskilt över förförståelsen som syftar på det som författarna redan kunde och visste om innan studien påbörjades (27). Genom utbildningen på arbetsterapeutprogrammet fanns en förförståelse av arbetsterapi och därmed ett perspektiv på vad som kan påverka utförandet av aktiviteter. Genom arbetsterapeutisk verksamhetsförlagd utbildning (VFU) hade författarna även praktiserat inom verksamheter

som arbetar mot boenden. Utöver detta fanns även privata erfarenheter och därmed en förförståelse gällande boenden. Reflektioner över förförståelsen pågick under hela studien och fanns i åtanke vid exempelvis utformandet av intervjufrågor. Detta för att undvika att frågorna utformades utifrån författarnas perspektiv och förförståelse av hur boenden ser ut eller kan utformas. Dessa resonemang stärkte även studiens trovärdighet och giltighet (27). Efter intervjuerna reflekterade författarna huruvida förförståelsen påverkade deras intervjuteknik. Utan förförståelsen hade kanske fler följdfrågor ställts till deltagarna alternativt att deltagarna hade ombetts att fördjupa vissa svar. Detta då författarna utan förförståelsen troligtvis inte förstått vad deltagarna menat i lika stor utsträckning.

Det fördes en diskussion om huruvida resultatet kunde påverkas av att en intervju genomfördes fysiskt och resterande fyra digitalt. Genomförs intervjuer digitalt finns en risk att vissa kroppsspråk eller uttryck inte uppmärksammas via kameran. Det var även några ord som författarna inte kunde höra vid transkriberingen då det blev ett glapp i uppkopplingen. Det var dock inget som påverkade studien när meningsenheter sedan valdes ut. De digitala intervjuerna var dock nödvändiga att genomföra för att få tag på fler deltagare och hinna genomföra intervjuer inom rimlig tidsperiod. Även att deltagarna skulle ha möjlighet att genomföra intervjuerna under arbetstid. Författarna reflekterade även över att intervjufrågorna inte berörde personliga eller känsliga områden, där signaler och kroppsspråk hade kunnat vara ännu viktigare att uppmärksamma. Därav ansåg de att genomföra intervjuer digitalt fungerade bra.

Deltagarna blev tilldelade varsitt identifikationsnummer vid intervjuerna och visste vilket deltagarnummer de hade. Författarna reflekterade över att konfidentialiteten hade stärkts ytterligare om identifikationsnumret inte hade getts till deltagarna på plats.

Slutsats

Studiens resultat visar att ett arbetsterapeutiskt professionellt resonemang är brett. Deltagarna har resonerat över hur miljön på framtidens vård- och omsorgsboenden kan utformas och författarna reflekterade över att det förs resonemang kring hur miljön samspelar med både aktivitet, personal och personerna på boenden. Deltagarna har vidare belyst vikten av en tillgänglig, säker och igenkännande miljö men även lyft aspekter kring utrymmen och material. Arbetsterapeuter genomför insatser på boenden och möter därför både personal och de som bor där. Arbetsterapeuter bör därför inkluderas tidigt i planeringen och utformningen av framtida boenden. Författarna hoppas vidare att studien kan vara användbar i framtiden och att kunskapen ska fortsätta att öka inom området.

Referenslista

1. Statistiska centralbyrån. Sveriges framtida befolkning 2018-2070 [Internet]. Stockholm: Statistiska centralbyrån; 2018. [citerad 24 mars 2023]. Hämtad från: https://www.scb.se/contentassets/b3973c6465b446a690aec868d8b67473/be0401_2018i70_br_be51br1801.pdf
2. Sveriges kommuner och regioner. Särskilt boende för äldre (SÄBO) [Internet]. Stockholm: Sveriges kommuner och regioner; 2017 [uppdaterad 2023-02-17;citerad 2023-03-24]. Hämtad från:<https://skr.se/skr/integrationsocialomsorg/socialomsorg/aldre/sarskiltboendealdre.28193.html>
3. Socialstyrelsen. Behov av och tillgång till särskilda boendeformer för äldre [Internet]. Stockholm: Socialstyrelsen; 2021. [citerad 24 mars 2023]. Hämtad från:<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-1-7187.pdf>
4. Socialstyrelsen. Din rätt till vård och omsorg -en vägvisare för äldre [Internet]. Stockholm: Socialstyrelsen; 2016-5-5. [citerad 5 december 2022]. Hämtad från: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2016-5-5.pdf>
5. Socialtjänstlag (SFS 2001:453) [Internet]. Stockholm: Socialdepartementet [citerad 5 december 2022]. Hämtad från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453
6. Wilcook AA, Hocking C. An occupational perspective of health. 3 rev uppl. Thorofare: SLACK Incorporated; 2015. Kapitel 5, Defining occupation in relation to health; s.117-45.
7. Sveriges Arbetsterapeuter. Kompetensbeskrivningar för arbetsterapeuter [Internet]. Nacka; 2018 [citerad 28 oktober 2022]. Hämtad från: <https://www.arbetsterapeuterna.se/media/1666/kompetensbeskrivningar-foer-arbetsterapeuter-2018.pdf>
8. Argentzell E, Leufstadius C. Teoretiska grunder inom psykosocial arbetsterapi. I: Eklund M, Gunnarson B, Leufstadius G, redaktörer. Aktivitet och relation: mål och medel inom psykosocial rehabilitering. Lund: Studentlitteratur; 2010. s.41-71.
9. Nilsson I, Bernspång B. Aktivitetsengagemang under åldrandet. I: Norberg A, Lundman B, Nygren B, Santamäki Fischer R, redaktörer. Det goda åldrandet. Lund: Studentlitteratur; 2012. s.217-31.
10. Erlandsson LK, Persson D. Valmo-modellen. Arbetsterapi för hälsa genom görande. 2 rev. uppl. Lund: Studentlitteratur; 2014. Kapitel 1, Arbetsterapi i dag- en utmaning; s.19-32.
11. Erlandsson LK, Persson D. Valmo-modellen. Arbetsterapi för hälsa genom görande. 2 rev. uppl. Lund: Studentlitteratur; 2014. Kapitel 2, Varför behövs en modell som beskriver människors aktivitet? s.33-41.

12. Leufstadius C, Argentzell E. Meningsfull aktivitet och psykiskt funktionshinder. I: Eklund M, Gunnarson B, Leufstadius G, redaktörer. Aktivitet och relation: mål och medel inom psykosocial rehabilitering. Lund: Studentlitteratur; 2010. s.175-200.
13. Law M, Cooper B, Strong S, Stewart D, Rigby P, Letts L. START. Law M, Cooper B, Strong S, Stewart D, Rigby P, Letts L. The person-environment occupation model: a transactive approach to occupational performance. *Can J Occup Ther.* 1996;63(1):9-23.
14. Turpin MJ, Iwama MK. Using occupational therapy models in practice: a fieldguide. London: EHS; 2010. Kapitel 4, person-environment-occupation models; s. 100-16.
15. 1177. Äldreomsorg [Internet]. Västra Götalandsregionen: 1177; 2023 [uppdaterad 2023-02-14; citerad 2023-03-24]. Hämtad från: <https://www.1177.se/Vastra-Gotaland/sa-fungerar-varden/olika-varldformer/aldreomsorg/>
16. Sveriges arbetsterapeuter. Vårt uppdrag och vision. [Internet]. Stockholm: Sveriges arbetsterapeuter; 2022 [uppdaterad 2022-12-19; citerad 2023-04-03]. Hämtad från: <https://www.arbetsterapeuterna.se/foerbundet/vi-tycker/vaart-uppdrag-och-vision/>
17. Alexanderson K. Som klippt för äldreomsorgen. *Arbetsterapeuten-tidskrift från Sveriges Arbetsterapeuter.* [Internet]. Sveriges Arbetsterapeuter; 2019 [citerad 2022-12-15] Hämtad från: <http://online.fliphtml5.com/tkwd/pirr/#p=32>
18. Ryburn B, Wells Y, Foreman P. Enabling independence: restorative approaches to home care provision for frail older adults. *Health Soc Care Community.* 2009;17(3):225–34.
19. Myndighet för vård och omsorgsanalys. Hemtjänst, vård- och omsorgsboende eller mitt emellan? - ett kunskapsunderlag för planeringen av morgondagens äldreomsorg [Internet]. Stockholm: Vårdanalys; 2015 [citerad 2022-12-13]. Hämtad från: <https://www.vardanalys.se/wp-content/uploads/2015/11/Rapport-2015-8-Hemtj%C3%A4nst-v%C3%A5rd-och-omsorgsboende-eller-mitt-emellan.pdf>
20. Sveriges kommuner och landsting. Framtidens äldreboende - kapitel i antologin framtidens fastighetsbehov [Internet]. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting; 2018. [citerad 23 mars 2023]. Hämtad från: <https://skr.se/download/18.5627773817e39e979ef5e2f7/1642506689628/7585-657-5.pdf>
21. Norberg A, Lundman B, Nygren B, Santamäki Fischer R. Transitioner under åldrandet. I: Norberg A, Lundman B, Nygren B, Santamäki Fischer R. *Det goda åldrandet.* Lund: Studentlitteratur; 2012. s.79-108.
22. Nordin S, McKee K, Wallinder M, Koch L, Wijk, Elf M. The physical environment, activity and interaction in residential care facilities for older people: a comparative case study. *Scand. J. Caring Sci.* 2017;12391:31; 727–38.

23. Priebe G, Landström C. Den vetenskapliga kunskapens möjligheter och begränsningar- grundläggande vetenskapsteori. I: Henricson M, redaktör. Vetenskaplig teori och metod: från idé till examination inom omvårdnad. 2 rev.uppl. Lund: Studentlitteratur; 2017. s.25-42.
24. Danielson E. Kvalitativ forskningsintervju. I: Henricson M, redaktör. Vetenskaplig teori och metod: från idé till examination inom omvårdnad. 2 rev.uppl. Lund: Studentlitteratur; 2017. s.143-54.
25. Henricson M, Billhult A. Kvalitativ metod. I: Henricson M, redaktör. Vetenskaplig teori och metod: från idé till examination inom omvårdnad. 2 rev.uppl. Lund: Studentlitteratur; 2017. s.111-19.
26. Kjellström S. Forskningsetik. I: Henricson M, redaktör. Vetenskaplig teori och metod: från idé till examination inom omvårdnad. 2 rev. uppl. Lund: Studentlitteratur; 2017. s. 57-77.
27. Lundman B, Hällgren Graneheim U. Kvalitativ innehållsanalys. I: Höglund-Nielsen B, Granskär M, redaktörer. Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård. 3 rev. uppl. Lund: Studentlitteratur; 2017. s. 187-201.
28. Vetenskapsrådet. God forskningssed [internet]. Stockholm: Vetenskapsrådet; 2017. [citerad 30 april 2023]. Hämtad från: <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>
29. Halaweh H, Dahlin-Ivanoff S, Svantesson U, Willén C. Perspectives of older adults on aging well: a focus group study. *J Aging Res.* 2018;2018:9858252.
30. Ottenvall Hammar I, Dahlin-Ivanoff S, Wilhelmson K, Eklund K. Shifting between self-governing and being governed: a qualitative study of older persons' self-determination. *BMC Geriatr.* 2014;14(126).
31. Rand S, Smith N, Jones K, Dargan A, Hogan H. Measuring safety in older adult care homes: a scoping review of the international literature. *BMJ.* 2021;11(3): e043206.
32. Parker C, Barnes S, Mckee K, Morgan K, Torrington J, Tregenza P. Quality of life and building design in residential and nursing homes for older people. *Ageing & Society.* 2004;24(6):941-962.
33. Yamada T, Taylor RR, Kielhofner G. Personspecifika begrepp för människans görande och aktivitet. I: Taylor RR, redaktör. Kielhofner's model of human occupation: teori och tillämpning. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur; 2020. s.31-46.
34. Sun Wook L, Kielhofner G. Vanebildning: Aktivitetsmönster i dagliga livet. I: Taylor RR, redaktör. Kielhofner's model of human occupation: teori och tillämpning. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur; 2020. s. 87-106.
35. Chaudhury H, Hung, L, Badger M. The role of physical environment in supporting person-centered dining in long-term care. A review of the literature. *AJADD.* 2013;28(5):491-50.